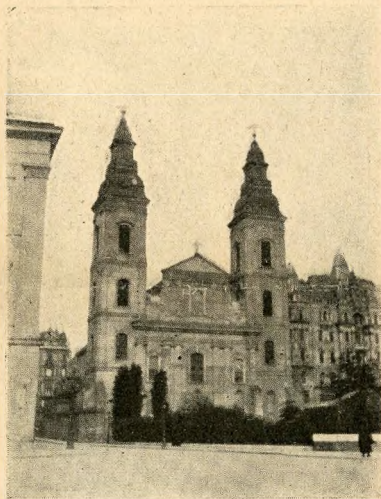

BUDAPEST TEMPLOMAI.

A magyar főváros templomokban szegény. Európában minden nagy városnak aránylag több temploma van, mint Budapestnek. Valamennyi felekezethez a papjai panaszkoznak, hogy kevés a templom. Ünnepeken valamennyi templom zsúfolva van, tehát nem lehet még azt mondani, hogy a vallásosság annyira csökkent, hogy a templomok hiányát nem érzi a község.

A pesti templomok között legrégebb a *belvárosi plébánia-templom*; valószínű-

riban Pest város váci kapuja volt. A mai templom helyén egy régi török mecset állott. A templomot és kolostort a XVIII. század közepén építette Széchenyi primás. 1848—49-ben a magyar rendőrség és a rendőri miniszterium a szervita atyák kolostorában volt elhelyezve. A szerviták akkoriban nem tartottak a magyarokkal, és templomukat e miatt a nemzeti kormány be is záratta. A régi kolostort 1872-ben bontották le, a mai főposta építése előtt. Az *egyetemi templom* 1715—1776 között

BELVÁROSI PLÉBÁNIA-TEMLOM.

JÉZUS SZ. SZIVE TEMPLOMA.

leg a XIII. században épült; főoltára állítólag II. Endre király korából való. I. Ferencz József e templom előtt tette le királyi esküjét; az a Mária-kép, a mely előtt az eskü történt, a templom sekrestyéjében látható.

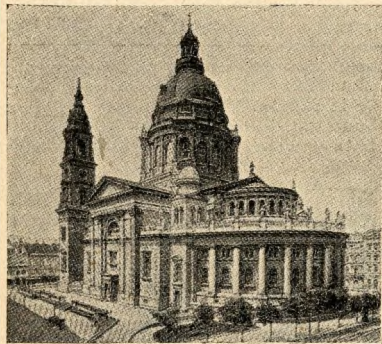
A Ferenciek temploma is ősrégi. Az a terület, melyen a templom és a körülötte levő épület-tömeg van, egész a Szép-utcaig, 1288 óta a Ferencieké volt. A templom mai alakjában alkalmasint I. Lipót király korában épült fel. A templom mellett volt még a mult század közepén is az egyetemi fűveskert.

A *szerviták* a XVII. században telepedtek le mai helyükön, a hol akko-

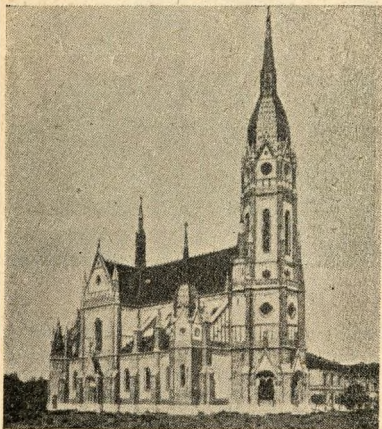
épült, tehát 61 év alatt. Akkoriban a pálásoké volt. Igen szép barokk-stílusú épület, értékes freskókkal. A templomot az egyetem és a papnevelő intézet használja. Az előkelő esküvőket itt szokták tartani. 1849-ben a Debrecenből visszatért országgyűlés néhány napig itt tartotta ülését.

Az *angol kisasszonyok* váci-utcai templomát 1233-ban alapította a Besenyei és a Kenderes család. A XVII. század végén Dvornikovich váci püspök renováltatta a templomot, mely akkoriban a Domokos-rendi szerzeteseké volt. Az angol kisasszonyok 1786-ban kapták a templomot, a vele egybeépített kolostorral együtt.

A lipótvárosi *Szent István bazilika* építését 1852-ben kezdte el Hild József; 1867—1891-ig Ybl Miklós vezette az építést. 1868-ban a kupola beomlott. Az építést Kauser József fejezte be. A templom hossza 60, szélessége 50 méter, kupolájának magassága 94

SZENT ISTVÁN BAZILIKA.

KŐBÁNYAI R. KAT. TEMPLOM.

méter. A főoltár *Szent István* szobrát Strobl Alajos alkotta; a szentély boltzatának mozaikképei Benczurtól valók; a többi mozaikképeket Lotz Károly készítette. A mellékoltárokon a jobb oldali *Mária Benczuré*, a baloldali *Stetka Gyuláé*, *Szent Adalbert Roskovitsé*, *Szent József Fesztyé*, *Szent Imre Vastagh Gyuláé*, *Szent Cecília* pedig

Nádler Róberté. A bazilika építése mintegy kilenc millió koronába került.

A *Terézvárosi plébánia-templom*, *Szent Terézia* tiszteletére, 1809-ben épült; idomtalan nagy épület volt, a melyet 1880-ban restauráltak, hogy a külsejét egy kissé csinosabbá tegyék. Valamikor régebben csak egy fából épült templom volt a mainak helyén.

Szintén a XVIII. század végéről való a *Józsefvárosi templom*, a melyben *Roskovics Ignác*nak vannak nagyértékű képei. Ennek a főoltári képe, *Szent József*, a legnagyobb oltárkép Budapesten.

A *József-utcai Jézus Szent Szíve* templom a jezsuitáké. 1890-ben építetté

ANGOL KISASSZONYOK TEMPLOMA.

egy *Esterházy gróf*, a ki a jezsuitarendbe lépett. A szép román stílusú templomot 1909-ben szentelték fel.

A *Ferencvárosi plébánia-templom* 1867—1879-ben épült, a főváros költéségén. Ybl Miklós tervezte. Az egyik mellékoltárra *Szent Istvánt* Lotz, *Szent Lászlót* pedig *Than* festette. A *Kapisztrán-kép* is Lotz műve. A templom

12 nagy ablakában tizenkét magyar szentnek a képe látható.

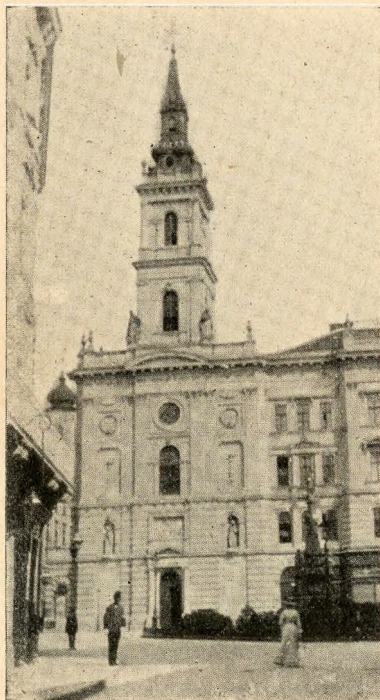
Az *Erzsébetvárosi plébánia-templom* építését 1895-ben fejezték be; a felszentelés 1901 május 15-én történt meg. Az épület mestere Steindl Imre. A hatalmas méretű, gyönyörű szép templom mindössze csak 1,400.000 koronába került.

A *kőbányai Szent László-templom* is a múlt század kilencvenes éveiben ké-

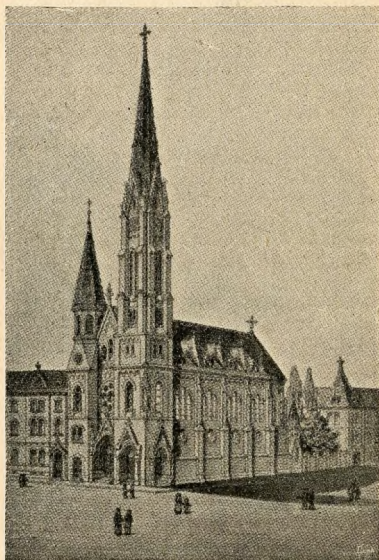
ban van kolostoruk és templomuk. A templomot 1903 szeptember 27-én szentelték föl. A lazaristák, a kiket néhai József királyi herceg telepített be Magyarországra, misszió ájtatosságokat és lelkigyakorlatokat végeznek.

Az *Erzsébet örökimádás templom* az Üllői-uton 77. sz. 1908-ban készült el. Egyike Budapest legszebb templomainak. A Mária Reparatrix apácák gondozzák, a kiknek élethivatása: az Oltári-szentség imádása. Ezenkívül lelkigyakorlatokat is rendeznek külön a hölgyek és külön a munkásleányok számára, üres óráikban pedig egyházi ruhákat készítenek.

Ezekon kívül számos kápolna is van a pesti oldalon. Igen régi kápolnája

SZERVITÁK TEMPLOMA.

KARMEITÁK TEMPLOMA.

szült; az egész épület a magyar stílvá-
ló törekvést mutatja.

A *karmeliták* temploma künn van az Angyalöldön, a Huba-utca 12. számú telkén. 1899-ben épült fel ez a templom, melynek 600.000 K költségéhez néhai Károlyi Sándor gróf 100.000 K-t, a főváros pedig 120.000 K-t adott. A templom mellett levő rendházban 15—20 karmelita barát lakik.

A *lazarista* misszió-atyáknak a IX. kerületben, a Gát-utca 6. számú ház-

ban van a piaristák rendházának a Városház-
téren. A Városligetben van a Hermina-
uti kápolna, melyet József nádor leányá-
nak, Herminának emlékére emeltek, ki
ezen a környéken igen szeretett sétálni.
Künn a Thököly-uton van a Domonkos-
rendü barátok rendháza és kápolnája. A
Regnum Marianum egyesület házában,
a Wesselényi-utca 50. sz. házban is van
kápolna, ugyszintén a Szent Ferenc-
rendi Mária Missionárius nők kolostorá-
ban is, VII. ker., Hermina-u. 21. sz. a.

Kápolnák vannak még: a Ranolder-intézetben, IX., Gyep-u. 23., a Margit-intézetben, IX., Knezich-u. 9.

Eredetileg kápolna volt a régi kőbányai templom is, melyet most egy kissé megtoldva és fatoronnyal díszítve a lengyel katolikusok használnak. Ezek a lengyelek a közeli téglagyárakban dolgozó munkások; azonban nem lengyelül, hanem tótul prédikálnak nekik és tótul gyóntatják őket.

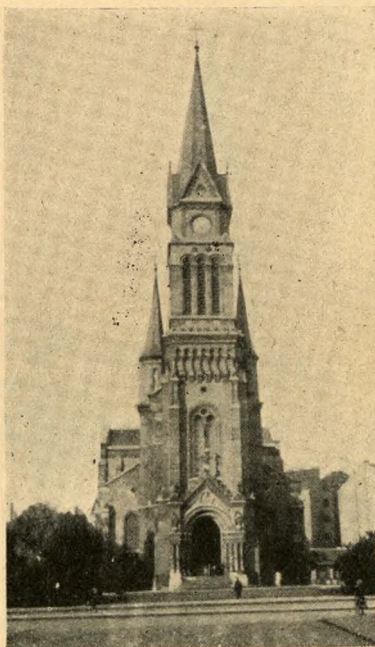
Valamennyi nagyobb kórházban egyzersmind kápolna is van; legneveze-

Szent Zsigmond, Szent György, a Boldogságos Szűz kisebb temploma, Mária Magdolna egyháza, Alamizsnás Szent János egyháza, Szent Márton kápolnája, Szent Miklós temploma, Remete Szent Pál temploma, a Klarisszák egyháza, stbi. A régi templomok közül még ma is megvan a Boldogasszony temploma és Szent János evangélista temploma.

Boldogasszony temploma, melyet tévesen Mátyás-templomnak is neveznek,

FERENCIEK TEMPLOMA.

FERENCVÁROSI TEMPLOM.

tebb ezek között a Rókus-kórház kápolnája, külön lelkési hivatallal. Ezt 1797-ben renováltak; akkor építették rá a tornyot is.

Régebben volt még kápolna: a mai középponti városházában, a Megyeházában, a régi (már lebontott) városházán, a sóhivatalban és a régi egyetemi kórházban. Ma is megvan továbbá a Józsefvárosban a Kálvária-kápolna.

Budának valaha rendkívül sok temploma volt. Még a török előtt fennállottak, de már régen elpusztultak fenn a várban a következő templomok:

Árpádkori eredetű. Vencelt itt választották királlyá 1301-ben, s itt koronázták meg Róbert Károlyt 1309-ben, I. Ferenc Józsefet 1867-ben. Mátyás királynak itt volt az esküvője Beatrix királynéval. A török időkben mecses volt. 1878—1896 között restaurálták negyedfél millió korona költséggel.

Szent János evangélista temploma, a mai helyőrségi templom a vár északnyugati részében van a Nándor-téren, az Uri-utca végén. IV. Béla korában épült, — valószínű, hogy a magyar fővárosnak ez a legrégibb épülete.

ERZSÉBETVÁROSI TEMPLOM.

Eleintén a ferencrendi, később a minorita barátoké volt. Itt temették el az utolsó Árpádházi királyt, III. Endrét. I. Ferencet itt koronázták meg 1792 jun. 6-án. 1795—1819 között katonai raktár volt, 1819 óta pedig a helyőrség templomául használják. 1495—1526 között több országgyűlést is tartottak benne.

A királyi várpalota Zsigmond-kápolnája 1769-ben épült; 1786 óta önálló plebániája van. Itt őrzik Szent István jobbát, melyet a XVIII. században

JÓZSEFVÁROSI TEMPLOM.

RÓKUS-KÁPOLNA.

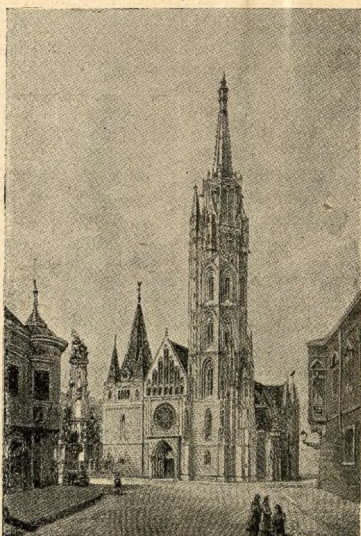
Raguzában megtaláltak és 1771-ben nagy ceremóniával idehoztak. A kápolna fölött őrzik a királyi koronát, s a magyar birodalmi jelvényeket.

A krisztinavárosi templom az egyetlen empire-stilű temploma talán az egész országnak; a várhegy tövében van, az alagutttal szemben. Régebben vérkápolnának, vagy kéményseprő-kápolnának is hívták. Valaha egy Francin Pál nevű kéményseprő építtette; a puskaporos torony felrobbanása alkalmával 1723-ban a templom megsemmisült; helyébe 1729-ben kápolnát, 1795—1797-ben pedig a mai templomot

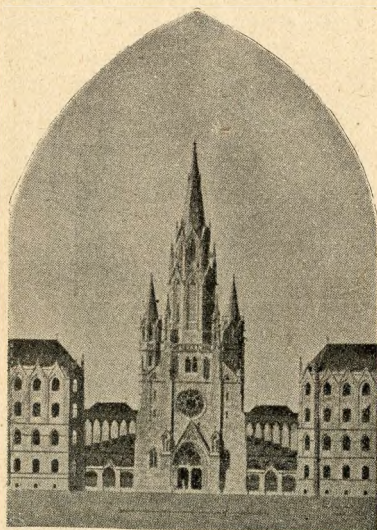
építették, mely 1821. óta önálló egyház. Vértápolnának némelyek szerint azért nevezték el, mert e templom közelében, a Vérmező déli sarkán végezték ki a Martinovics-összeesküvés részeseit éppen a templom építésekor. Ez azonban téves nézet; ennek a templomnak már régebben is »Mária véréhez címzett egyház« volt a neve.

A *tabáni Szent Katalin* templom (Attila-körut) helyén valaha török mecset volt; a templom 1728-ban épült, 1810-ben azonban leégett. Közadakozásból építették föl újra. Plébániája is van.

A *Szent Anna-templom* a Bomba-

BUDAVÁRI MÁTYÁS-TEPLOM.

ÖRÖKIMÁDÁS TEMPLOMA.

téren a jezsuiták számára épült 1740—1746-ban. Szép a templomban Mária Magdolna képe egy oltáron, a bemenettől jobbra. A főoltár képén, a kicsiny Máriát kivéve, csupa ószövetségi szentnek a képe van. Ez ma a II. kerületi, felsővizivárosi plébánia temploma.

A *kapucinusok temploma* a Duna partján (Fő-ut 32.), az alsóvizivárosi plébánia-templom a XVIII. század elején épült.

Az Erzsébet-apácák templomát 1703—1732. között építették a Ferenc-rendiek, az apácáknak II. József adta az egyházat.

GÖRÖG KATOLIKUS TEMPLOM.

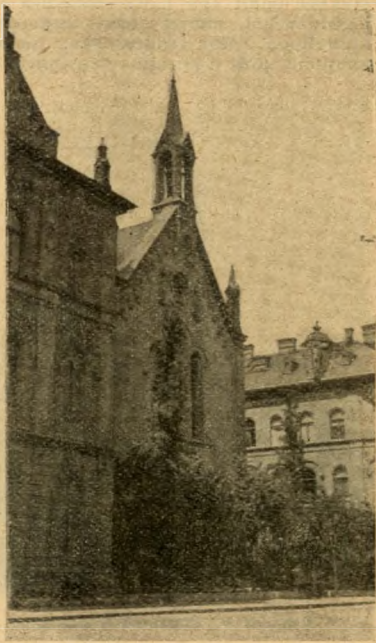
A II., Fő-utca 90. szám alatt van a Flórián-kápolna, a hol minden szerdán reggel kilenc órákor száz szegény ember kaphat ingyen kenyeret. Ezt a kápolnát egy Kristen nevű pékmester építtette 1750-ben; egy ideig kórházi célokra is használta előbb a polgárság és azután a katonaság.

A II. kerületi *országuti plébánia* temploma a Margit-körút 23. sz. a. van. Hogy mikor épült ez a templom: nem tudjuk; 1722-ben az Ágoston-rendi barátoké volt; egy régi okirat szerint már a török uralom előtt is voltak

(III. Bécsi-ut) 1706-ban épült; 1746—1749-ben bővítették a templomot. Valaha, az Árpádok korában is volt e helyen templom, a melynek udvari kápolna volt a neve; az Árpádkori királyi várpalota ugyanis ezen a helyen volt valahol. A barok-stíli templom a XVIII. század elején a jezsuitáké volt. A plébánia tulajdonában van egy igen értékes XV. századbéli kehely, mely valaha a budavári főtemplomé volt, s egy szintén a XV. századból

G. KEL. ROMÁN-MAKEDON TEMPLOM.

HOLD-UTCAI NÉMET REF. TEMPLOM.

egy helyen Ágoston-rendiek. Mikor II. József eltörölte az Ágoston-rendet, a Ferenc-rendiek kapták meg a templomot, a kik a vízvárosi Szent Erzsébet kolostorból költöztek ide. Ma a Kapisztrán Jánostól nevezett Ferenc-rendé a templom. A kolostorban értékes könyvtár is van (benne a lefejezett Martinovics apát kéziratái), Kapisztrán Jánosnak néhány ereklyéjét is őrzik a kolostorban. A Császár-fürdővel szemben a hegyen levő Kálvária-kápolna ehhez a plébániához tartozik.

A buda-ujlaki plébánia temploma

való igen értékes miseruha is. Ehhez a plébániához tartozik a margit-szigeti Szent Margit kápolna és a Császár-fürdőben levő Szent István kápolna is.

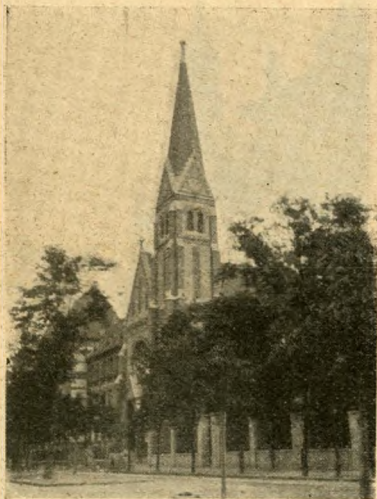
Az ó-budai plébánia-templomot (Lajos-u.) 1749-ben építtette Ó-Buda földesura, Zichy Miklós és neje Berényi Erzsébet, a város hozzájárulásával. Ezen a helyen már az Árpádok korában is volt egy régi templom, melyet a XIV. század közepén Nagy Lajos király felesége, Erzsébet restauráltott; az ősrégi templom is, a mai barok-stíli egyház is Szent Péter és

Pál apostolok nevére fölszentelve. A négy mellékoltáron a Zichy-cimer mellett látható mókus a Berényi család címeréből való. Az ó-budai plébániához tartozik a szentendrei-uti Köves-Mária-kápolna, a kiscelli helyen levő Kálvária-kápolna, a Hármashatárhegyen levő Donáti-kápolna, a régi és az új temetőben levő két kápolna és az ó-budai állomás közelében levő Jézus Szive (másként: Filoxera) kápolna.

A svábhegyi templom a hatvanas években épült egy hangversenynek a jóvedelméből, melyet Jókai rendezett a zugligeti Fácán-vendéglőben. Ez a templom most a krisztinavárosi plébá-

A görög keletieknek két templomuk van a pesti oldalon; régebbi a szerb-utcai rác (régebben illír) templom, melyet a hívek a XVIII. század elején építettek; újabb és szebb a Petőfi-téren levő egyház, mely a görög keleti vallásu macedon-oláhoké. Ebben a templomban még a XIX. század közepén is felváltva görögül és románul tartották az istentiszteleteket. A budai rác templomot a rácvárosban 1742-ben építették; a templom 1810-ben teljesen leégett, de a hívők csakhamar újra felépítették, még szebbre, mint a milyen volt.

A luteránusok II. József császár előtt igen csekély számban laktak Pesten;

LUT. TEMPLOM A VÁROSLIGETI FASORBAN.

RÁKÓCZI-UTI LUTHER-TEMPLOM.

niához tartozik, de külön papja van. A Ferenc-halmon, Csolics báró telkén levő kápolna, a lipótzemei elmegyógyító intézet kápolnája, s az angol-kisasszonyok zugligeti nyaralójának kápolnája szintén a krisztinavárosi plébániához tartozik. A régi Szent János kórház kápolnája a II. ker. felsővizvárosi plébániáé.

A görög katolikusoknak a VII. ker. Szegényház-téren, az erzsébetvárosi nagy plébánia-templom mellett van egy kis templomuk, mely az új templom telepítése előtt a római katolikusoké volt. Itt a görög katolikusok magyar nyelven miséznek.

az első hívők Cinkotára jártak ki istentiszteletet végezni. II. József császár megengedte nekik, hogy a Kalap-utcában (ma Irányi-utcában) a Szilassy-házban egy kis imaházat tarthassanak fenn. 1799-ben engedelmet kaptak templomépítésre. A templom 1811-ben mai helyén, a Deák-téren, fel is épült. Eleintén felváltva németül és tótul tartottak benne istentiszteletet. 1837. óta már magyarul is prédikálnak, de ugyanekkor megengedték a tótoknak, hogy külön templomot építhessenek. Ez a templom egy fél század mulva fel is épült a kerepesi-uti Luther-udvarban; e század első éveiben a Város-

ligeti fasorban is építettek a luteránusok egy szép templomot, főgimnáziummal kapcsolatban.

A kálvinistáknak először csak Ó-Budán volt egyházuk; oda jártak a pesti reformátusok is egész a XIX. század elejéig; a pesti egyház 1796-ban alakult meg és templomukat a Kálvin-téren (akkori Széna-téren) 1804-ben kezdték építeni. 1816-ig az istentiszteletet eleintén magyarul, 1816-tól fogva azonban magyarul és németül tartották. A mai Kálvintéri templom alapkövét 1816-ban tette le Hermina királyi hercegnő, kit 1817-ben ide temettek el. Az épület 1830. aug. 29-ikén készült el teljesen.

LAZARISTÁK TEMPLOMA.

UNITÁRIUS TEMPLOM.

A zsidók Budán ősrégi idők óta ott hon vannak. A középkor vége felé az egész Vizivárost héber városnak nevezték. A XIX. század közepén a lánc-híd közelében volt egy kised zsinagógájuk.

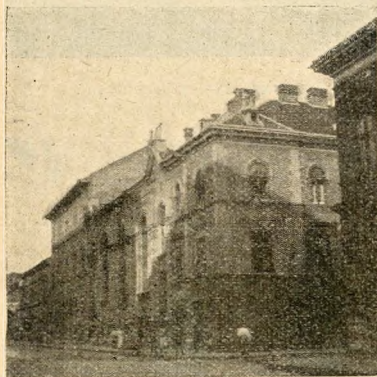
Ó-Budán is ősrégi a zsidó hitközség. Palugyai Imrének »Buda-Pest Leírásában« olvassuk 1852-ből: »Az izraelitáknak Ó-Budán, a zsidó népesség tetemesb voltához képest, oly nagyszerű zsinagógájuk van, hogy az, architekturailag szépségére nézve, az összes ausztriai birodalomban elsőnek tartatik.«

Ugyane könyvben a pesti zsidókról ezeket olvassuk: »Az izraelitákat ille-

DOHÁNY-UTCAI IZR. TEMPLOM.

tőleg még 1780-ban csak Abelsberger és Liebner héber kereskedőknek engedtetett meg a pesti vásárokrain megjelenhetés, s ezeken kívül, ha valaki a városban éjjelezni kénytelenített, 24 krral váltotta meg erre az engedelmet. Sőt ünnep- s vasárnapokon az utcákon megjeleniök keményen tiltatott. II. József császár türelmi parancsa utóbb különbséget tön tolerantiális és commorationális szabadság levelével bírt izraeliták között. Az elsőknél a pesteni lakhatás gyermekeikre is kiterjesztetett, az utóbbiaknál csupán személyükre. — Rendes synagoga kétfő van Pesten báró Orczyak Thérézia városi házában. Egyikben ünnep- és szombat napon tiszta német nyelven tartatnak beszédek s énekek,

BAPTISTÁK NÉMET EGYHÁZA.

a másikban régi lengyel módra megyen az isteni tisztelet. Birnak ezeken kívül e helybeli izraeliták számos magány-imaházakkal, minthogy törvényeik szerint tiz érettkoru (azaz 13 éves) férfi együtt lévén, elégséges arra: hogy az Egek urát kellően imádhassák.

A dohány-utcai izraelita templom a XIX. század második felében épült.

Az unitáriusok temploma a Koháry-utcában az egyházközség bérházával van egybeépítve; a templom 1891-ben készült el.

A baptistáknak több imaházuk van. Legnagyobb ezek között az, mely a német egyházközség Wesselényi-utcai házában van elhelyezve.

Itt közönségesen a pincében, ünnepi alkalmakkor pedig fönn az épület felső részében tartják az istentiszteletet.

Az itt felsoroltakon kívül természetesen más egyházak is próbálnak terjeszkedni egy olyan nagy városban, mint a minő Budapest. Például újabban berendezkedni kezdenek a svéd-borgiánusok, *Krisztus új egyháza* címmel.

Nagy számmal vannak *nazarénusok* is; ezeknek az egyházi helyiségéről a hatóságoknak nincsen tudomásuk. Érdekes, hogy a nazarénusok közül, kik az Alföldről felköltöznek a fővárosba, a legtöbben belépnek a baptista egyházba, mint a mely egyház

DEÁK-TÉRI LUTERÁNUS TEMPLOM.

tanításaira nézve a legközelebb áll hozzájuk.

A külföldön elterjedt nagy protestáns egyházak nem verhetek gyökeret Budapesten. Az *anglikán* egyház híveinek száma igen csekély; ezek átutazó angolok, Budapesten alkalmazott nevelőnők, lovászok, trénerok, stbik. Ezeknek a részére rendszeren a Hungária-szálló egyik szobájában szoktak istentiszteletet rendezni. Anglikán pap állandóan van Magyarországon.

A *skót egyháznak* is van állandó imaháza az V. ker.-ben, a Hold-utcában, ahol hittérítő tevékenységet is fejtenek ki.

Időnkint metodista misszionáriusok is megfordulnak Budapesten; nagyszámu röpiratot terjesztenek el, de munkájuknak nincsen eredménye, mert magyarul nem tudnak.